

ЭНДСИЭЛЛИИ

Намулууһун хаһыата 1935 сыл алтынньы 6 күнүгэр төрүттэспитэ

2002 с.
Олунньу

16

күнэ
субуота

№ 19 (9014)

(Улуус баһылыгы муньабыттан бэлиэтээһинэр)

Олунньу 5 күнүгэр Арбыһа участкавой уполномоченной отчуота буолбут, муньахха 30-ча киһи кыттыһы ылбыт. Маны таһынан рейдэлээһин түмүгүр 130 киһи бэрэбиэркэлэммит, 3 саа былдьаммыт. Киһэ өттүгэр спорт 4 көрүгэр күрэхтэһии буолбут. Олунньу 6 күнүгэр маньык отчуот Көбөкөнгө буолбут, 40-ча киһи кыттыбыт. 200-кэ киһи бэрэбиэркэвэ хабыллыбыт, 16 административнай боротуокул толоруллубут, 7 саа былдьаммыт. Бу күн киһэ 6 ч. Фрунзега буолбут отчуотка 30-ча киһи кэлбит. Отчуот буолбут нэһиликтэрэ бастайааннай участкавой уполномоченной штатын туруорсубуттар. Олунньу 21 күнүттэн участкавайдар отчуоттара дьаһалталар баһылыктарын отчуотун кытта тэҥнэ буолуохтара.

Х Х Х

МУ НУ ЖКХ чох боптуруоһугар проблема таһыста дин иһитиннэрдэ. Котельнайдары бэйэлэрин балансаларыгар ыллаллар, улахан ЧП суох, кыра алдьаныылар туоратыллылар.

Х Х Х

«Намгазстрой» «Север» участкака үлэли сылдьар. 2 км курдук газопровод тардыллыбыт, тымны буолан үлэтэ үчүгэйдик барбат. 5 сварщик экзамен туттарыахтаах, экзамен туттардахтарына үлэ арыый тэти-мири. Билигин экзамен туттарыта ыарахан буолбут, 1-кы этабын ааспыттар. Турба диаметра билиннэри «Газпрому» кытта кыттыһан Искрага оҕоруохтаахтар. Тулагыга 60-ча ыалга газ кирибит, өссө 20-ча ыалга кирэрэ былааннар. Аны Бетун дизки барар баҕалаахтар. «Нэлэгэргэ» бырайыагы үлэтэ саҕаланна, үлэ, арааһа барара буолуо, газтааһыҥа эбии үп көрүллэр буоллар тэтимнээхтик үлэли этибит» дин А.А. Федоров эттэ. Улууска газтааһыҥа 12 мөл. 800 тыһ. солк. көрүллэн турар, ону улаатыһынарарга дин правительствот, президенттэ суруктар киллэрил-либиттэр.

Х Х Х

Нам селотун баһылыга Д.П. Коржик иһитиннэрибитинэн, «Нэлэгэр» участкага 300 уһаайба баар, уот тардыллытын проектной-сметной документацията оҕоһулан бүтүттэ. Лесопункт хоту өттүгэр бааһынага уһаайбаларга документацията оҕоһулуохтаах. Уопсайынан, Нам селотугар уһаайба боптуруоһа сыгытык турар. Дьаһалтага билигин туругуна 335 сайабылыанна сытар, былдьырын 40-ча уһаайба бэриллбит. Сага хаһаайыстыбаннай киһигэр кэпээн толорулла сылдьаллар, онон дьон бэйэлэрин баайдарын-дуолларын этиэхтэрин наада. Дьэ кэргэн экономика-тын сайынырыга индоутка, норка, енот, перепелка курдук сага көрүннэр кэлиэхтээхтэр, сайабылыанна ылыллар. Попечительской совет үлэтир, ол сиринэн «Намгазстрой» АО 5 №-дээх «Каскил» дегсадка оро оһунуур биэрбит. «Ленагаз» попечителлир тэрилтэлэрин кытта бастакы мероприятиеларын ыһыттар. Олунньу 11 күнүгэр Нам селотун баһынай хаһаайыстыбаларыгар анализ муньах буолбут. Бу нэдиэлэ Чернышевской аатынан уулусса өрөмүөнүнэн сибээстээн быстах кэмгэ сабыллар.

Х Х Х

Суолу тутар, өрөмүөнүгүр ГУП директора А.С. Федоров иһитиннэри-битинэн, барыта 22 км усталаах суол оҕоһуллубут. 10 км усталаах Уедой суола өрөмүөннэммит. 12 мөл. солк. суумалаах 1 км суол асфальтан бүрүллүбүт. Битум суоһунан асфальтан бытаарар. Быйыл 31 мөл. солк. суумага үлэ былааннар. Суолу көрүүгэ-харайыга проблемалар бааллар, ол курдук, быйыл хаар элбэтирэн суол кэмгэр ыраастамат. ГУП 4 сыл устата биір да сага техника ылбатах. 198 км улуус суолтаах суол баар.

Х Х Х

Телевышка директора Полищенко В.И. эппитинэн, Намга икки госу-дарственной программа-1, 2 үлэтир. 2 программа 5-с каналынан бэрил-лэр, бу канал уларыахтаах. 1-кы программа нэһиликтэ өттүттэн үгсүү суох, онтон 2-с программа куһаҥнык көстөр.

Х Х Х

Соцстрах иһитиннэрибитинэн, хамнас 37 бырыһыан үрдэбит. Хамнас фондатын 3 бырыһыана больничнай төлөөһүнүгэр барар, былдьырын 6 мөл. 798 тыһ. солк. буолбут. Оҕону көрөн олоруу иһин пособие аччаабыт.

Х Х Х

Оро приота ПМК урукку дьэтигэр аһыллыахтаах. Партизанга пило-рама кэлбит, программа оҕоһулан мас бэлэмнээһинигэр үлэ барыахтаах. Пилорама бастакы кэмгэ Партизан объектарын маһынан хааччыла. Биримээлэр тыага мас кэрдэ таһарга бэлэмнэр, ГСМ боптуруоһа быһа-арылыһына тыага таһыахтаахтар. Баһылык солбуйааччыта И.А. Ва-сылев соцульбит объектары чөлүгөр түһэрии правительственной ко-миссиятыгар киирбит.

Х Х Х

Тыа хаһаайыстыбатын управлениета нэһиликтэринэн сылдьан кэп-сэти ыһытты. Нэһиликтэни үтү тугуу боптуруоһунан ордук интэризи-ригири. Былдьырын тэрэһин хойутаан үтү тугуу хойутаабыт. «Загото-витель үтү тугууохтаах этилэр да үлэлээбэккэ олороллор» дин баһы-лык 1 солбуйааччыта Попов В.А. эттэ. Аҕа дойдуну көмүскээчилэр күннэригэр декада ыһытыла, онно сэрби ветераннарын, атын да байы-аннай хампааньаларга кыттыбыт дьону чиэстээһин буолуо. Олунньу 18 күнүттэн чөл олох, доруобуйа декадата ыһытыла, комиссия тэриллбит.

Х Х Х

ГТАС салаатынан тохсунуу ыҕа 26 оро төрөөбүтэ, 16 киһи өлбүтэ, 6 сага ыал баар буолбута, 3 арахсыы регистрацияламмыт.

Х Х Х

Үп тэрилтэлэрин салайааччылары кыттылаах муньах былааннар, онно үбү хайдах гынан улууска хаалларар туһунан боптуруос көрүлүө. Маны таһынан хаһаайыстыбалар салайааччыларын кытта дохуоту хай-дах элбэтэбит дин боптуруоска эмиз муньах буолуо. Улуус дьаһалта-та «Саха» НВК нөҕүө 40 мүнүүтэ устата аһаҕас эфиргэ тахсыбыт. Бүдүүттэн, Уус-Алдантан тийэ элбэх ыһыты киирбит. «Инициатива ман-нык аһаҕас эфирдэри улуус иһигэр телевидение уонна хаһыат нөҕүө ыһы-ахпыт» дин улуус баһылыга А.Н. Дьяконов эттэ.

Бэлиэтэнэ В. РЫКУНОВА

Үөдэйгэ нэһиликтэ ортоту-гар чөл олоҕу пропагандалаа-һыҥа уонна тэрийиһигэ түөлбөнүн үлэ көдүүһү урдук. Түөлбэлэри Н.К. Абрамова са-лайар. Хаһыат корреспонде-на Наталья Кимовнаттан түөлбөлөр үлэлэрин саһааччы-ларга билиһиннэрэригэр көрдөстө.

— Нэһиликтэ хас түөлбэ ба-арый, олору кимнээх сүрүнүүлэ-рий?

— Бөһүөлөкпитигэр 5 түөлбэ үһүс сылын былааннаахтык үлэли-иллэр. «Сардаҥа» (нач. С.Е. Соло-вьева), «Эркээйи» (Н.И. Татарино-ва), «Дьулуур» (А.Е. Дмитриева), «Каскил» (С.Н. Саввинова-Ивано-ва), «Айылгы» (Е.Г. Посельская).

— Ааспыт 2001 с. туох үлэлэр ыһытыллылар?

— Ити сыл Саха сирин комсо-мола 80 сылын туолбутунан комсо-мола аналлаах стэндэлэри, альбом-нары оҕорбуппут. Комсомольскай ырыалар конкурстарын ыһытты-пыт. Онно «Эркээйи», «Сардаҥа», «Дьулуур» түөлбөлөр бастаабыттар.

Спорт 8 көрүгэр (баскетбол, волейбол, хайыһар, саахымат, ду-обат, остуол тенниһэ, мас, канат тардыһыһылар) комплекснай спар-такиада ыһытыллыбыт. «Эркээйи», «Сардаҥа», «Дьулуур» түөлбөлөр иһикилээбиттэрэ.

Саха народнай суруйааччыта Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон 95 сааһын туолуутугар, киһи айымньы-ларыгар пьесалары туруорууга конкурса «Эркээйи», «Айылгы», «Каскил» уонна «Дьулуур» түөлбө-лөр бириэстээх миэстэлэри үлэсти-

ТҮӨЛБЭНЭН ТУРУННАХХА

биттэрэ.

Ити курдук түөлбөлөр үй аайы былаанаммыт мероприятиеларга, күрэхтэһиннэргэ көхтөөхтүк кыт-таллар.

— Түөлбөлөр салайааччылары общественной төрүккэ олоҕуран босхо үлэлиллэр эбит. Урукку сэ-биэскэй тутул саһана итинник көстүү омиута суох буолара. Саа-һырыт дьон бары даһаны ону үчүгэйдик билэбит. Аныгы олох ирдэбилэ уларыйда. Үлэ барыта төлбүрдээх буолла. Оннооҕор со-

Онно I Хомуस्ताахтан, Партизантан, Үөдэйтэн 16-30 саастаахтар күөн көрүөхтэрэ.

Спорт 8 көрүгэр спартакиада-ны ыһтарбытын бу да сылга умну-батыбыт. Төрү диэтэххэ, спорт - чөл олох аргыһа.

Итилэри таһынан: «Бу интэри-эһиһэй», «Умсугуйуу эйгэтигэр» ода конкурстарга түөлбөлөр олохтоо-хторо күүстэрин холоһуохтара, илин-кэлин түсүһүөхтэрэ. Ыам ый-ыгар эдэр ыалларга аналлаах кон-курсу былааннаһыбыт.

— Түөлбөлөрүнэн үлэвэ «үлэ» дин биір да тыл этиллибэтэ. Наар культурнай-спортивной хайыскалаах үлэ былаанаммы-та хайдах эрэ татым соҕустук иһиллэр. Итини туох дин этэй?

— 2002 сылга түөлбөлөр «Үтүө дьыала» программатынан оҕо пло-щадкаларын тутуохтаахтар.

— Түөлбөлөр үлэлэрин-хамна-старын туһунан салайааччы быһы-гыһынан тугу этиһэй этэй?

— Нэһилик олохтоохторо түөлбөнүн үлэвэ актыыбынайдык кытталлар. Күрэхтэһиннэр, атын да дьаһаллар олуэ эрийсиһээхтик, ин-тэриэһинэйдик бараллар. Итинник мероприятиелар нэһиликтэ орто-тугар чөл олоҕу пропагандалаа-һыҥа уонна тарҕатыһа оруолла-ра улахан.

Кэсэммэ

В. СЫРОМЯТНИКОВ

Чөл олох — олохпун түһэ

рох таксистар ойохторун тиэйдэ-хтэринэ бырайыас харчытын туура туталларын туһунан анекдот баар. Эһиги дьаһалтабыт түөлбө салай-ааччыларыгар туох көүлээһиннэ-ри, чөлчөтүннэри көрөрүй?

— Түөлбөлөр начальниктара баанһыкка босхо сууналлар. Сыл-лаары оттуктарыгар 50 бырыһыан-наах чөлчөтүн бэриллэр.

— Сага 2002 сылга түөлбөлө-ринэн туох үлэлэри былааннааты-гыт?

— Түөлбө үлэтигэр ыччат түмсүүтэ, дьахтар сэбиэтэ, культу-ра дьэтиин коллектива күүспүтүн холбуубут.

Сага сылы түөлбөлөрүнэн көрсүүнү тэрийиһипит. Муус устар-га В. Татаринов бирийиһигэр «Ыл-лаа эдэр саас» конкурсу ыһтыллар.

БИЭРЭПИС ТУОХ СУОЛТАЛААБЫЙ?

Биэрэпис политической суол-талаах.

Бастатан туран, биэрэпис дин - омукур соморлоһууларын чах-чыта, социальной тыһааһыны сым-натар акция. Биэрэписти ыһытыга идеологиялар, политическай көрүүлэригэр, социальной бала-һыанналарын тутулуга суох дьон бары интэриэстээхтэр. Бу по-литическай олоххо кыттыы соргоһо көрүгэ, манна ким да кими да утар-бат.

Биэрэпис - Россия президе-нэ көүлээһининэн ыһтыллар дойдуну урдүн инвентаризацияны саҕала-һын (инвентаризация дин сыан-нас онуунан хаалытын уонна ону учуоттаһын чахчылаах буолуутун бэрэбиэркэлээһин). Онон биэрэпис дойдубутугар бэрээдэги олохтуур биір хардыһыан буолар, оттон бэр-ээдэ инвентаризациятан саҕала-нар. Биэрэпис - дойдун сага полити-катын быһыспат соргоһо.

Биэрэпис экономической суол-талаах.

Экономика эйгэтигэр Биэрэпис-2002 экономической быһаарыны чопчулуур информацияны ыһы-һымата буолар.

Нэһиликтэ сааһын, эр киһи-тин уонна дьахтарын биллэххэ, нэ-

һиликтэ хас эмэ сыһыан туохха наадыһарын өйдүүххэ сөп, ол аата хас биірдии регионна потреби-тельскай ырыһык сайдыыта бил-гэлэнэр.

Нэһиликтэ дойдуну сиригэр-уотугар хайдах тарҕан олорорун, туһунан дьарыктанарын уонна хай-дах балаһыаньаһаарын биллээххэ, Бүтүн Россия итиннэ региональной хаһаайыстыба хас биірдии салаа-та сайдарын былааннаахха сөп.

Сага кылаас ахсаанын, библио-графическай уонна социальной бы-

һыгытын-майгы-тын биллэххэ, предпринима-тельство хайдах сайдарын чуол-кайдык билгэли-эххэ уонна өссө үчүгэйдик көрүлүүххэ сөп.

Биэрэпис со-циальной суол-талаах.

Нэһиликтэ туһунан дьарык-танан олорорун уонна хас биірдии регион үлэ миэстэтинэн хааччылар кыахтааһын-кыага суоһун туһунан дааннай хомуйуу Россияга үлэтэ суох буолууну утары охсуһууга үчүгэйдик толкуйдааммыт програм-малары оҕорорго наадалаах.

Олох-дьаһах усулуобуйатын, үөрэх таһымын, оҕолор олохторун усулуобуйатын туһунан сибидиэн-нэни хомуйуу тустаах социальной программалар ордук олоххо киирэр кыахтаналлар.

Демографическай уларыһы-лар, нэһиликтэ омуһунан састаа-бын, кэлитин-барытын туһунан чахчылаах иһитиннэриини хомуйуу - общественной сыһыаннаһыла-ры дьүөрэлиригэр туһаайылыбыт социальная (ол иһигэр нацио-нальная) политика ордук көдүүстээх буолуо.

Биэрэпис-2002 уон сыллаах то-сту уларыһы кэнигитэн бастакы биэрэпис буоларынан нация мэти-риэтин ойуулаатахха, биһиги төһө буоларбытын уонна хайдахпытын биллэхпит, общественной өйү-саһа-аны үөскэтэргэ көүлүө.

Биэрэпис улуустаагы комиссията

Үтүө үгэс үөдүйдүн МАННЫК САЛАЙААЧЧЫЛАР ЭЛБЭЭТИННЭР

Улуус хаһыатын нөҕүө Нам улуунун баһылыгы бастакы солбуйааччыта Попов Валерий Артемовичка дьоһун көмөтүн иһин махталытын биллэрбит. Биһиги, хас да биіргэ төрөөбүттэр, нэһиликтэпитигэр чаһынай дьэ атыһаһар баҕаттан кредит көрдөөн туруорса сатаабыһыт быданнаата. Онтубут быйыл В.А. Попов көмөтүнэн быһаарылыһа, онон сааспыт туһары уопсай дьэвэ бүтэн олор-бут дьон хайа баһарар оҕуруот аһын үүннэрэн, сибиһинэ иһэн маһыһыҥа ороскуотурбакка бэйэбит олбуорбуттан хаач-чынар дьоллонубут.

Билигин, сыана барыга бары үрдүү турдаһына, үлэ-хамнас былдьаһык кэмгэр, чаһынай, олбуордаах эрэ ыал быһыанар буоллулар.

Маны таһынан Валерий Ар-темович атын улуустартан көһөн кэлбит дьон олохторун булуула-рыгар сүрдээһин көмөлөһөр. Бэйэ-этэ үрдүк культурулаах, сыһа-ры-сыһынаас салайааччы эбит. Холубура, биһиги Үөһэ Халы-ма улуунуттан кэлэн Хамаҕатта нэһиликтэ олохсуйан эрэбит, табаарынай кредит нөҕүө сиби-һинэ ылан иһтэбит. В.А. Попов-ка сырыттаха куруутун ыксаа-бакка, нарыллык, киһи астынар-гына кэпсэтэр уонна туруорсуу-бутун быһаарар. Онон бу салай-ааччыга улахан махтал буоллун, салгымы үүнэ туураыгар баһа-бытын тиэрдэбит.

I Хомуस्ताахтан Федоровтар дьэвэ кэргэттэрэ, Хамаҕаттан М.В. Попова, «Халыма» баһынай хаһаайыстыба

Саха Республикатын «Нэһилиэнньэ санитарнай-эпидемиологическай өттүнэн куттала суох буолуугун туһунан» Сокуонунан салалтара, нэһилиэнньэ ортотугар маассабай инфекциянай ыарыылар үөскээһинин сэрэтэр сыаллаах, нэһилиэнньэбэлээх пуунар санитарнай туруктарын тупсарары улуустаагы госсанэпиднадзор киинэ (кыл. врач Хохолова В.С.) сылын аайы нэһиликтэргэ, общественной секторга, тэрилтэлэргэ санитарнай ыраастааһын үлэтин ылтар. Бары тэрилтэлэри, сорох чааһынай дьоннору хабар рейдэлэр ыытыллылар.

Бэрэбиэркэ түмүгүнэн дьаһалталаар баһылыктарыгар, тэрилтэлэр салайааччыларыгар, чааһынай дьонно бас билээччилэригэр туһайан бэрэбиэркэ акталара, санитарнай өттүттөн бэрээдэги көһүн туһунан боротокуоллар, ыйаахтар оһоһуллаллар.

Улууска сыл аайы улуус баһылыгы дьаһалтанан икки ыйдаах санитарнай үлэни тэрийиэ уонна ону хонтуруоллуур штаб тэрилтэ. 2001 сылга дьаһал 02.03.01 с. ылыллыбыта, 9 киһилээх штаб тэрилтибитэ. Ол иһигэр КГСЭН, ветеринарнай сулууска, айылга харыстабылын комитетта, ИДЬУО, МУ НУ ЖККХ, «Нам» ТРК, «Энсиэли» хаһыат редакциятын бэрэстэбилтэлэрэ кирибиттэ. Ула былаана биэргэтиллиэн, санитарнай үлэни ыгыты дьаһала уонна сүрүн сороктара бары салайааччылар, олохтоох дьаһалталаар уонна нэһилиэнньэ испитигэр маассабай информация средстволарын негүө тирдирдибитэ.

Штаб чилиэннэри уонна КГСЭН куустарынан 72 рейдэ ыытыллыбыта. 5 штаб муньаа, 10 дьаһалта баһылыктарын уонна МУ НУ ЖККХ директорун отчуоттара буолбуттара.

Рейдэлэр түмүктэрэ олохтоох телевидениенэн уонна «Энсиэли» хаһыат негүө кэмнэр тахсан испиттэ. Ула ыытыллыбытын үрдүнэн сорох нэһиликтэргэ санитарнай ыраастааһын ситэ-тэ суох ыытыллыбыта. Сыбаалкалар күүрүлэммитилэр, уматыллыбаттылар. Ол курдук күүрүлэммитэх сыбаалкалар Уедэйгэ, Никольскайга, Хамааттага, Аппааныга, Искрага, Маймаага, Арбылга, Көбөкөнгө, II Хомуустааха бааллар.

Сыбаалкара тирдэр суоллар кэмнэр оһоһуллубакка кир-хаа ара суолга эбэтэр атын ыйылыбатах сиргэ тоһуллубут түбэлтэлэрэ Хамааттага уонна Бөтүнгэ тахсыбыттара.

Уопсайынан улуус үрдүнэн чааһынай дьыалэктэри кытта үлэ сөптөөх таһымга барбата. Балбаах уонна умайбыт чох кэмнэр хомулдан иһэригэр сөптөөх ирдэбил суох, тутуу маһа, уматык мас-чох бэрээдэктэммит, штактиник, тротуар тутуллубат. Бу үлэ-нэн чуолаан I Хомуустаах, Аппааны, Модут ода дьаһалталаар дьырыктамматтылар. Ол түмүгэр нэһиликтэр кестүүдэрэ мөлтөх. Улууска уопсайынан бырадылыбыт дьыалэри күтүүгэ санитарнай

Улуус санитарнай туруга ыраастааһыны хайдах ыыттаран тутулуута. ырааһырды уларэрэ саасны санитарнай ыраастааны кэмнэр күүскэ барар. Ол курдук былырынныгы икки ыйдаах санитарнай ыраастааны хайдах барбытын ырытан көрөр буоллааха, улуус дьаһалтатын уураадынан икки ыйдаах ыраастааны биллэриллибитэ, ону салайын ыыттарга, хонтуруоллуурга штаб үлэ-лээбитэ. Бу штаб 5-тэ муньаахтаабыта, онно 10 нэһиликтэ дьаһалтата, тэрилтэлэр салайааччылары мистэтигэр ыраастааны үлэлэрин хайдах ыытталарын отчуоттаабыттара. Ону таһынан бу бопуруос үстэ СПЭК муньаа-гар көрүлүбүтэ. Санитарнай икки ый кэмнэр 42 рейдэлэр оһоһуллубуттара, ол түмүгэр 72 предписание бериллибитэ, 10 киһиэхэ ыстараап ууруллубута.

Нэһиликтэргэ ыраастааны үлэлэрэ сир барбыт курдук буолубута. Ол гынан баран итэртэр бааллар. Сыл аайы ырааһырды үлэтин мөлтөхтүк ыытталар Никольскай, I Хомуустаах, Бөтүнгэ, Аппааны дьаһалталаара. Манна үлэ барбатарын кэрэктэ.

Сыбаалкалары күүрүлээһингэ, бэрээдэктээһингэ күттүөннээх үлэ барбат. Улуус үрдүнэн 8 сыбаалка билигин да күүрүлэнэ илик, үчүгөйдик харайыллыбат, бэрээдэктэммит — Уедэй, Хамааттага, Аппааны, 2 Хомуустаах о. д. а. бөһүөлөктөрө.

Олорон хаалбыт уулары түһэригэ үлэ эмиз ыытыллыбыт. Ол курдук Намга икки мэдиэмээнээх дьыалэр тастара, Сельхозтехника уопсай дьыалэрин уута уонна Привокзальной уулуссага баар олорон хаалбыт уулар түһэриллибэттэр, сайыны быһа сытыан сыталлар. Ону тэнтэ канализационнай сборниктар уулары таһынан баран, аттынаагы сирин, почваны ула-хашык бортулдуур. Намга баар 15 канализациялар сборниктара сөптөөхтүк кэмнэр харайыллыбат буоланнар кир-титини таһаараллар. Бу Чернышевская уул. 22, 24, 26, 29, Привокзальной уул. уопсай дьыалэрин сборниктара кэмнэрдэ тахсар ууга эппиттээбэт, кыра, кэмнэр тизийэн испэттэр, ол түмүгэр элбэхтик таһынан бараллар. Бу бопуруоһу бэрээдэктиир, сөптөөхтүк быһаарар уолдыаста.

Кыалыбат бопуруоһунан буола — бырадылыбыт, туһанылыбыт тутуулары күтүү, уматааһын. Ол курдук ааспыт сылга ханна да үлэ барбата. Ордук элбэх эргэ тутуулар I Хомуустааха, Партизанга, Хатын Арыыта о. д. а. нэһиликтэргэ бааллар.

Хас бөһүөлөк аайы санитарнай ыраастааныга биридмилээн ыаллары кытта үлэ ситэ барбат. Хас биридди дьыаэ олохтоохтор аттынаагы терри-торияларын, олбуордарын тупсаран онорорго ылыһан үлэниэтээхтэр. Манна ирдэбил суоһунан туһанан олох-тоохтор дьыалэрин таһын үчүгөйдик хомуйбаттар, ыраастаабаттар. Олбу-ор таһыгар саһаанаарын сааһылыл-лар, плагы, кирдэх ууларын, бөхтөрүн торолор, өссө балбаахтарын уулус-сага тэлэтэлэр, кутталар. Балбаах-тан комплекс онорор буоллаахтарына, бырабыланы туһунан ноһуому анал дьаамада муньуоһаахтар. Ноһуому уулуссага тэлэтэн, суолга кутан ком-плекс тахсыбат. Мантан туберкулез, бруцеллез о. д. а. кутталаах ыарыы-лар тарханар биричинилэрэ буолуон сөп. Онон бу үлэргэ ырааһырдыны күһүрдөн ылтар наадалаах.

Биридмилээн ыаллары кытта ыра-астааныга үлэ Нам селотугар кэмни-ни ыыратык ыытыллар буола. Манна село дьаһалтата комиссиянан бирид-милээн ыаллары кэрийэн үлэни ыытар. Улахан куттала сыл аайы бөйдө сьылдыар ыттар үөскэтэллэр. Бөйдө ыттары өлөрүүгэ харчы көрүлүбөт, үлэ ыытыллыбатын кэрэктэ. Былыры-ын 2001 сыл сагатыгар улуус үрдүнэн 1816 ыт баар эбит буолларына, бөйбүл 2002 сыл сагатыгар 1912 ыт баар бу-олбут. Сыл устата 281 бөйдө сьылд-ар ыт өлөрүлүбүт.

1 Хомуст-а а х х а 176 ыттан 9 - һ у , Бөтүнгэ 95 ыттан 1-ри, На-мга 536 ыттан 58-һы эрэ өлөрбүттэр. С ы л ы н а х с ы н б э й д и з с ь ы л д ь а р ы т а х с а а -на эбиллэн иһэр. Ол түмүгэр ыт киһини ыгырыгыта сыл аайы элбэх. Сылга 73-77 киһи ыкка ыгыттарар. Ааспыт 2001 с. 73 киһини ыт ыгытыбыт, онтон 35 өрө, 16 дьахтар. Ол иһигэр ыарахан ба-аһы, ыгырыны 24 киһи ылыбыт, он-тон 16-та өрө, 5-һэ дьахтар. Бөйдө сьылдыар ыттар сирин уоту, ууну кир-титэллэр, араас сыстыганнаах ыары-ыны таргатааччы буолуохтарын сөп. Ол курдук сыл ахсын эхиноккоккоз ыарыгыта тахса турар. Ордук элбэх ыт киһини ыгырыгыта Нам селотугар бу-олар. Сыл устата ыкка ыгыттарбыт киһи 63 бырыһыана Нам селотугар бэлээннэ. Бирик ыт түөртэ атын-атын киһини ыгырыгыта таргыста.

Улууска бирик сүрүн бопуруос — иһэр уубут хаачыстыбата. Ууну өрүс боротуокатыттан уонна 7 күөлтөн ылан иһэбит. Иһэр ууну ылар, баһар сирбит туох да анал күрүөтэ, бэлэктэ суох, ууну ыраастыыр установка суох. Уу ылар сирбитигэр сүһү тэнтэ сьыл-дыар, уулуур, дьон сөтүөлүүр, моту-ордаах оһоһолору туруораллар. Хас биридди нэһиликтэ иһэр ууну ылар анал ыйылыбыт сир баар буолуох-таах. Бу сир санитарнай зоната күүрүлэниэтэх, билиэлэр (знактар) баар буолуохтаахтар. Нам селотугар иһэр ууну ылар сирбит санитарнай ирдэбилгэ эппиттээбэт. Ааспыт сыл устата оһоһуллубут уу аналга мик-робнай састаабынан 61,5 бырыһыана ГОСТ-ка эппиттээбэт, химическай састаабынан 89,4 бырыһыана, өгүһэ, тас өттүттэн киртийбитинэн санитар-най нуормада сөп түбөстө. Ордук ку-һаан балаһыаньыта Таастаах, Салбан, Искра нэһиликтэригэр баар. Манна иһэр ууларын саһаана уонна хаачы-стыбата бьыстар мөлтөх. Уу киртийи-нэ санитарнай нуорматтан 5 төгүл үрдүк. Бу бопуруоска олохтоох дьа-һалталаарынан мизэр ыылыла илик. Таастаах баһылыга Пахомов Д. Д. ис-куственной уу муньар күөл онорорго туруорса сатыыр да, кьайтарбат. От-тон Салбан, Искра дьаһалталаара бөй-элэрэ үлэ ыгыта сатаабаттар, үөһэ-тэн көмө, тирэх да була иликтэр.

Улуус баһылыгы дьаһала УЛУУС САНИТАРНАЙ ТУРУГУН УОННА ИККИ БЫДААХ ЫРААСТААҬЫН ҮЛЭТИН БЫТЫТЫ ТУҬУНАН

ыраастааһын сороктара толоруллубатылар, оттон онук дьы-лэр элбэхтэр, чуолаан I Хомуустааха, Хамааттага, Аппааныга. Нам селотугар икки этээстээх дьыалэр территорияларьттан уон-на Чернышевская уул. 22, 24, 26, 29 №-дэх уопсай дьыалэрин, Привокзальной уул. турар икки этээстээх дьыалэр тулаларьттан хаар уутун сүүрдөр үлэ ыытыллыбата. Бу территориялар кана-лизация уугунан толоруллан куһаҥан сыт, сахсырға үөскүүр сир-дэрэ буоллур.

Улуус үрдүнэн ыты уонна куосканы тутууга уонна бөйдө сьылдыар кьылылары суох оһорууга үлэ ситэ-тэ суох барда. Ол түмүгэр дьон ут ыгырыгыта элбэх, адыһах быһыыта суох. 2000 сылга 77 ытырын бэлэктэммит буолларына, 2001 сылга 73, ол иһигэр өлөрү ыгырыты - 35, ол аата 47% дьахталлары ыгырыты - 16, ол аата 21% түбэлтэлэрэ бэлэктэннэ. Улахан ыгырыһылар - 24, ол иһигэр 16 өрө, 5 дьахтар ыгыттарбыттар. Саамай элбэх ыгытытары Нам селотугар - 46 (63%), Хамааттага, Хатырыкка - 5-6 ыгытытары. Бөйдө сьылдыар ыттары өлөрөгө үл отделе-ван көрүлүбүт 10 тыһ. солк дьаһалталаар баһылыктарыгар ти-ийбэтэх, ол гынан баран дьаһалталаар баһылыктара бөйэлэрэ да-дыны кьыһамматтылар.

Үөһэ этиллибитинэн уонна СР «Нэһилиэнньэ санитарнай уонна эпидемиялартан харыстабылын туһунан» Сокуонунан сирэйдэ-нин дьаһайабын:

1. Улууска 2002 с. кулун тутар 1 күнүттөн муус устар 2 күнүгэр дьэри санитарнай икки ыйдаах үлэни ыгытыны билээрэргэ.
2. Үлэни тэрийэр уонна хонтуруоллуур улуустаагы штаб сас-таабын биэргэтэргэ:
 - Горохов Н.Х., улуус дьаһалтатын баһ. солб., предс;
 - Хохолова В.С., ГУ КГСЭН враһа, предс. солб.;
 - Корякин Д.П., Нам с. дьаһалтатын баһ.;
 - Ермолаев Ю.П., УКОП нач.;
 - Зырянов П.А., ИДЬУО нач.;

Иһэр ууну харыстыыр, хаачысты-батын тупсарар сыаллаах «Ыраас уу» дьон программа улууска ыылыла илик. Киһи күннээри өлөрөр уунан туһанар нуормата биһиги улууспугар 2-3 төгүл кыра. Саатар сайынгы өттүгэр нэһилиэнньэ туһанарьгар водопровод баар буолара наада. Уу кэлэр кэмнэр ууну дезинфекциялыырга 10 тыһыны-ча харчыга «Аква tabs» таблетканы ылан нэһиликтэргэ таргалыһыт. Бөйбүл элбөх соһус ууну дезинфекци-ялыыр таблетканы ылыаха наада.

Чөл, чэбдик олох иһин

Куһаҥан хаачыстыбалаах уулаах нэ-һиликтэргэ (Салбан, Таастаах, Ис-кра) дэлэй соһустук тиксэн, сайынгы кэмгэ ууларын ыраастыырга туһаны-ахтарын сөп этэ. Сыстыганнаах ыарыны тахсыба-тыгар бирик сүрүн суолтаны аһы-уолу онорон таһаарар объекттар, өрө тэри-лтэлэрин санитарнай туруктара буолар. Манна санитарнай ирдэбили кытаа-нахтык тутуһун, ырааһы, сууһууну, ыраастааһыны, дезинфекцияны хаач-чылы сөптөөхтүк уонна кэмнэр ыытыллыахтаах. Дезинфекцияга уруккуттан туттулар хлорнай изве-стия, хлорамин билигин туһантан тахсан эрэллэр. Ол онугар сага де-зинфекциялыыр таблеткалар кэмни-к туттулуохтаахтар.

Улууска баар аһы-уолу онорон таһаарар тэрилтэлэрэ 260 бэрэбиэр-кэ ыгытылына, бородууксуяларын хаачыстыбатын анализтааһын түмүгэр ааспыт 2001 сылга 657 ас көрүгэ анализтаммыт, онтон 82-тэ эбэтэр 12,5 бырыһыана хаачыстыба-тынан ирдэбилгэ эппиттээбэт. Ол иһи-гэр санитарнай-химическай көрдөрүүгэ 5,7 бырыһыана, микробио-логическай өттүнэн 12,5 бырыһыан. Тэһизэн көрдөхкө, бу иннинээри сылга маньык көрдөрүүлэр 11,7 уонна 14,5 бырыһыан эмиэр. Ханьык астар хаа-чыстыбалара ордук мөлтөх эбитий дьир буоллааха, үүт астар 26 быры-һыан, балык астар 27,7 бырыһыан, иһэр утахылыт 12,6 бырыһыан, киһилэп 6 бырыһыан ирдэбилгэ эппиттээбэт. Мань таһынан сыл устата 2018 кг ый-ааһынаах 18 көрүг аһылык бороду-уктата санитарнай сулууспанан бы-раактаммыта.

Коммерческай тэрилтэлэргэ, бирид-милээн коммерциянан дьырыстанаач-чыларга улахан ирдэбил турар. Онорон таһаарар, атылыыр табаар-дарын көрүгүн санэпиднадзору кьыт-та биэргэтэллэр, көндү ылааллар. Онорор, атылыыр бородуукталаара хонтуруолланаллар, анализтаналлар. Манна атылыанар 56 араас ас бэрэби-

- Архипов Н.Е., улуустаагы вет. сулууспа нач.;
 - Кобяков А.Г., МУ НУ ЖККХ дьир.;
 - Местников С.И., Сир комитетын нач.;
 - Кривошапкин И.З., «Нам» ТРК дьир.;
 - Эверстов Г.К., «Энсиэли» хаһыат редакцията.
3. Олохтоох дьаһалталаар баһылыктарын эбээннэстииртэ; Бу дьаһалта олоһунан олунньу ый устата санитарнай икки ыйдаах ыраастааһын бопуруостарын көрөлөрүтэр, бөйэлэрин нэһиликтэ-тэригэр дьаһал таһааран тэрилтэлэр салайааччыларыгар уонна ча-аһынай дьыалэри бас билээччилэр истиилэригэр тиэрдэллэригэр.

Дьаһалта үлэһиттерин, эмп тэрилтэлэрин уонна нэһилиэнньэ бутунуугун көктөөх ыгытыгытын хааччылылларыгар. Болдьоор - 2002 с. кулун тутар 1 күнүгэр дьылы.

Кирдэрин таһаарыны 2002 с. муус устар 15 күнүгэр дьылы бүтөрүллэригэр. Сыбаалкара дьэри суоллары бэлэмнииллэригэр, сыбаалкалары күүрүлээһини ыытталларыгар.

Хас биридди нэһиликтэ дьаһалта быһаарыгытын ууну ба-һар сирдэри аныылларыгар, санитарнай көмүскэл зонатын күүрүлүүллэригэр уонна тупсаралларыгар. Таастаах, Салбан, Искра дьаһалталаарын баһылыктарыгар 2002 с. олунньугар дьылы улуус дьаһалтатыгар уунан хааччылыгыта бырайыактары түһэ-рэллэригэр. Бырадылыбыт самархай дьыалэри күтүүр үлэлэри ыгытталларыгар. Бөйдө сьылдыар ыттары уонна куоскалары суох онорорго мизэрлэри ылаалларыгар.

4. МУ НУ ЖККХ директорьгар А.Г. Кобяковка икки этээстээх дьыалэр, Чернышевская уул. турар уопсай дьыалэр, Привокзаль-ная уул. турар дьыалэр территорияларьттан хаар уутун сүүрдэи түһэрэллэригэр мизэрлэри ыытыларыгар.

5. Үп управлениетыгар (Аргунова П.И.) бөйдө сьылдыар ыттар-ы уонна куоскалары суох оһорууга 10 тыһ. солк суумалаах үп бэриллэрэ сөптөөһүн, сөбө суоһун көрүлөрүтэр.

6. Улуустаагы айылга харыстабылын, сир реформатын коми-теттарьгар ууну, айылданы уонна сирин туттуу сокуоннарын ту-туһууну кьытаахтык хонтуруоллуулларыгар.

7. Коллегия муньаагар иһэр уунан хааччылыгы бопуруоһун истэргэ уонна программатын ылыһаарга.

8. Улуустаагы штапка, Н.Х. Гороховка, В.С. Хохоловага санит-арнай сокуон бизэрэ бырааптарын толору туттан нэһиликтэр штабтарын үлэтин сүрүнүлүүллэригэр.

9. Улуустаагы «Энсиэли» хаһыат редакциятыгар, «Нам» ТРК санитарнай ыраастааһыны кэмни-к сырдаталларыгар.

10. Бу дьаһал туһулуутун хонтуруоллууру бөйбөр хаалларыбыт.

Улуус дьаһалтатын баһылыга А. ДЬЯКОНОВ

го эрэ оһоһулунна. Ол эбэтэр илдэ сьылдыааччы ийэлэрин төрөөбүт 45 өрөгө прививка оһоһулунна. Улууска 14 сааһыгар дьэри 6116 өрттөн «В» гепатиты утары прививкалаах 710 өрө эбэтэр 11,6 бырыһыан, дьингинэн бу өрөлөр 100 бырыһыан саһарары утары прививка ылыахтаахтар. Оттон улахан дьон туһунан көһсиги да барыл-лыбат. «В» гепатитынан ыалдыы уон-на илдэ сьылдыны киһи доробуйа-тыгар улахан оһуулаах, хроническай ыарыгыта уонна бьар ыарыгытыгар ку-булуйуон сөп. Онон вакцинаны ылар бопуруоһу хайдах эрэ быһааран орлорбутун харыстыаары, прививка онорор ситиһизин. Манна россияй-кай «Вирион» вакцина баар, мань би-ридиллээн төрөшүттэр бөйэлэрэ да оһолоругар оноттороохтарын сөп. Корь, эпидемическай паротит, привив-ка куһуһунан сир ачатыллар.

Туберкулез — социальная ыарыы. Бу ыарыы биһиги улууска сир бирик элбэх. Ол курдук сага булуллубут 15 ыарыһах баар, бу көрдөрүү республи-ка таһымьттан үрдүк. Оро ыалдыы-гыта тахса турар, ааспыт сылга 5 өрө ыарылда.

Илиэстик ыарыһаларьттан улуус-ка дифиллоботриоз элбэх. Бу иһэр уубутун кьытта сибээстээх. Уу киртий-ниттэн балык үөнүрөр. Илиэстиктээ-эх балык элбэх, мантан дьон сыстар. Сыл ахсын бу ыарыһан ыалдыбыт киһи ахсаана адыһыыр курдук гынан баран, республика көрдөрүүттэн элбэх. Ол курдук 1997 с. 147 киһи ыал-дыбыт, 2001 с. 96 киһи. Бу тоғр ман-ьыгыт дьир буоллааха, уу кирдэх, ту-алеттар, бомуойалар бизэрэ устун ту-раллар, сөптөөхтүк ситэ ыраастамматтар, хомуйулуубаттар. Саас ириэрээһингэ, уу калиитигэр су-уралдан боротуокка, өрүскэ киһилэр кирдэрэ түһэр. Онон бөһу-хаары ыраас-тааһын, ууну киртиһэт буолуу боп-пуруоһа күүскэ ыгытыллыахтаах.

2001 сылга илиэстиктэ лаборатория-нан 19271 киһи көрүлүбүт, бу нэ-һилиэнньэ 96 бырыһыана буолар. Ол түмүгэр 96 дифиллоботриоз, острица 105 булуллубут. Острица кирдэх или-нитэн, дьон тус бөйэлэрин гигиенала-рын тутуспаттарьттан, чачырыктык тутталларыттан, олороллоруттан ту-тулуктаах. Холобур, хас биридди ыал-га, дьыаэр, өрө тэрилтэлэригэр, оһуо-лаларга санитарнай туругу тутуһуох-ха, дезинфекцияны, илиэни сууһууну куруутун тутуһааха, острица суох буолара ситиһиллэр.

Бөйбүл санитарнай ыраастааны бопуруоһа улуус дьаһалтатын кол-легиятыгар тохсуһуньу 30 күнүгэр көрүлүнэ. Санитарнай ыраастаа-һыныга 2 ыйдаах ыраастааны кулун тутар 1 күнүттэн ыам ыйын 1 күнүгэр дьэри биллэрилиннэ. Мань тэрийэн, дьаһайан ыыттарга штаб тэрилиннэ. Кыһынгы муньууллубут бөх-сылы муус устар 15 күнүгэр дьэри сыбаал-каларга тизийиллэн буттүөхтээх. Бу үлэ-лэри ыытар дьаһаллар уурааха ый-ылыһылар. Санитарнай ыраастааны-гыта хас биридди ыалга, тэрилтэ-ргэ тийэн үлэниэтээх, үлэ тахсыгыта ситиһилинэ. Хас биридди киһи олорор сирин, дьэтиэн-уотун тупсарыахтаах, ыраастык көрөн-харайан олохуохта-ах. Нэһилиэнньэ барьта өйдөөн бирик киһи курдук үлэниэтээһинэ санитарнай туруктук чэбдик, үчүгэй буолуо.

В. С. ХОХОЛОВА,
улуус кьылаабынай
санитарнай бырааһа

